

Egy régi színházi plakát margójára

Izgalmas színházi dokumentum került a kezembe nemrégiben, egy igazi kuriózum: egy színlap, amely mai tudásunk szerint a legrégebb Aradon megmaradt magyar nyelvű színházi hirdetés. (Az Országos Széchényi Könyvtár aradi színlapgyűjteményében is csak egy 1827-ből való előzi meg.)

A plakát Kilényi Dávid társulatának aradi vendégszínházát hirdeti 1837. július 12-én. A Nemzeti Dalszínész Társaság ekkor egy francia zenés vígjátékot (a színlap szerint vígrajzolatot) játszott a Hirschl házban. A befejezett pécsi és a szeptemberben kezdődő szegedi főszezon közötti időben jöttek Aradra egy kicsi pénzt szerezni, mert a pécsi közönség érdeklődése az utolsó hónapban igencsak megcsappant. (A 19. század első évtizedeiben Aradra csak nyáron jöhettek magyar társulatok, a főidény a németeké. 1838 az első esztendő, mikor télen magyar csoport, Pergő Celesztin együttese bérlte az épületet.)

Az 1837-ben itt fellépők direktorát, Kilényi Dávidot a vidék legjobbjai között tartották számon, ő a 19. század első sikerorientált, vállalkozó igazgatója, aki évtizedeken át nagyobb gazdasági veszteség nélkül tudta vezetni a társulatát, ami ritkaság volt abban az időben.

Stabil anyagi helyzetét Déryné a Naplójában így illusztrálja: „*egy próba alkalmával megjelenik egy igen derék, csinos növésű fiatalember, ámbár nem gyermekfiatalságú. Szép fekete haja, fekete bajusza volt. Igen csinos feketébe öltözve, nagy aranylánccal az óráján, tele gyűrűkkel az ujja*”. Ő volt Kilényi, aki azért jött, hogy primadonnát keressen a társulatának.

A hozzáértő direktor Aradon két okból is nevezetes. Az ő társulata játszott először magyarul 1818 júniusában a nemrég megnyílt aradi magánszínházban, és ő adta elő együttesével 1846-ban *A két szórakozott* című Kotzebue-vígjátékot románul *Doi caimaci sau uituci* címen Popovici János aradi ügyvéd fordításában.

Mostani társulatának névsorából a mai ember számára csak a Latabár családnev cseng ismerősen (Petőfit idézve: „*Van, aki e nevet nem ismeri?*”)

Latabár Endre az, aki Kilényi együttesében játszott, ő a megalapítója a Latabár-dinasztiának, amely 150 éven át szolgálta a magyarThaliát.

(A legifjabbat az 1980-as évek végén magam is láttam táncolni, énekelni a kecskeméti színpadon). A hat generációból azonban a legnépszerűbb **Latabár Kálmán** (1902-1970), mindenki kedves „*Latyija*” volt, akit láthattak az aradiak is, ha nem is a színpadon, de a moziban biztosan.

Az alapító első Endre (mert a színészcsaládban később több is lett belőle), kiskunhalasi földbirtokos családból származott, kezdetben ő is jogot tanult, mint a legtöbb korabeli jómódú fiatal, de 1831 beáll énekesnek Kilényihez, ahol nemcsak a „mesterséget” tanulja meg, de elsajátítja az irányítás rejtelmeit is, hisz 1841-ben önálló társulatot alapít, és 31 évig „dolgozik” vidéken igazgatóként. Jó hírű daltársulatával több évadot játszott Aradon, direktorként először az 1840-es évek elején járt itt. *„Latabárék 1844 júliusának közepén érkeztek Aradra – írja erről az időszakról Molnár Gál Péter a Latabárok című könyvében.–, minden okuk megvolt Aradban reménykedni. Társulatuk addigra képzettségével kiemelkedett a kóbor csapatok sokaságából, így a város szívesen fogadta a tanult, rendes énekeseket”* Rendszerben is lett volna minden, ha az akkor szerveződő aradi műkedvelő színtársulat nem csábította volna el a nézőket: *”... mert kit érdekelt már a színészek előadása, amikor a szomszédék fiát, lányát lehetett a színpadon látni? Velük Latabárék nem mérkőzhettek.”* A helyzet csak őszire rendeződött.

De visszatérve Kilényiék 1837-es produkciójához, az előadás színvonaláról nincs tudomásunk, és a bemutatott mű, *A Párisi szép varrólány vagy az élet álmokképekben* című vígjáték sem tartozott a remekművek közé. Ez nem volt „bűn” abban az időben. A „játszótársaságok” nemigen válogattak a darabok között: minden este szerepelni kellett, és mindig más darabbal, mert a közönség zöme egy szezonban estéről estére szinte ugyanaz volt.

A bemutatott színlapritkaság az Arad megyei történelmi múzeum Klió terem melletti raktárában található. Számtalan kottát, szövegekötvet és több mint kétezer német, magyar, román színlapot őriznek itt, még olasz nyelvű is van, az egyik aradi társulat fiúmei, huszadik század eleji vendégszínházról. Jó részük száz évnél idősebb. Az ember fél őket a kezébe fogni, mert az az érzése támad, hogy az időtől megviselt régi nyomtatványok az érintésre szétporladnak. Pedig nagyon kell rájuk vigyázni! Olyan pótolhatatlan bizonyítékai ezek az aradi színházi élet

gazdagságának, főként a több mint 100 éves magyar színjátszásnak, amelyekkel nem lehet vitába szállni, és letagadni sem lehet, ha épségben megmaradnak....

Piroska Katalin

Szövétnek 2010 október

Könyvészet:

Magyar színházművészeti lexikon. Budapest, 1994.

Molnár Gál Péter: A Latabárok. Budapest, 1982.